

Ireinová, Martina

[Žigo, Pavol. **Historická a areálová lingvistika: studia selecta**]

Linguistica Brunensia. 2012, vol. 60, iss. 1-2, pp. 296-297

ISBN 978-80-210-5883-5

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/118254>

Access Date: 02. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

přednesl myšlenku, zastávanou už ve svých starších pracích, že jazyk jidiš, o kterém se tradičně soudí, že vznikl při migraci židovské populace po trajektorii Jeruzalém → Řím → jižní Francie → severní Francie → Německo, je ve skutečnosti zcela jiného původu. Podle autora jde o pozůstatek migrací židů z chazarské říše směrem do Běloruska, Ukrajiny, Maďarska, Srbska, Polska a právě Německa. V průběhu staletí podléhal jejich jazyk několika vlnám relexifikace, tj. osvojování si lexika různého původu (slovanského, íránského, hebrejského, německého), a tyto vrstvy lze důkladnou analýzou vzájemně vymezit. Andrej Anatol'jevič Zaliznjak referuje o několika gramotách napsaných na březové kůře, které byly objeveny v Novgorodu v roce 2008 a pocházejí z 13.–15. století (*Novonajdennyje novgorodskije berestjanyje gramoty*).

Z uvedeného přehledu je doufejme patrné, že sborník obsahuje texty, které se týkají vypsaného tématu konference z nejrůznějších úhlů pohledu. Zastoupeny jsou zde různé slavistické disciplíny, jako etymologie, onomastika, fonologie, mytologie či textová kritika, tedy právě ty, kterým se na své vědecké dráze věnoval i jubilant. Sborník je tak důstojným uctěním jeho vědeckého přínosu v těchto oblastech.

Příspěvek vznikl za podpory grantu Grantové agentury České republiky č. P406/11/P670.

Vít Boček

Pavol Žigo: Historická a areálová lingvistika. Studia selecta. Univerzita Komenského, Bratislava 2011, 384 s. ISBN 978-80-223-2975-0

V loňském roce vyšla práce slovenského jazykovědce prof. PhDr. Pavla Žiga, CSc., *Historická a areálová lingvistika*. Kniha obsahuje celkem 39 statí, uspořádaných podle obsahového zaměření do pěti kapitol. Jednotlivé příspěvky vznikly na základě původních studií uveřejněných v letech 1983–2010 v nejrůznějších slovenských i zahraničních odborných publikacích, sbornících a periodikách; autor sledovaná jazyková témata doplnil o další poznatky shromážděné novými výzkumy. Společným cílem těchto statí je zkoumání stavu současného jazyka a vysvětlování způsobů jeho užívání, a to nejen za pomoci metod synchronního a diachronního výzkumu jazyka, ale také prostřednictvím metod areálové lingvistiky.

První kapitola *Všeobecná jazykoveda a metodológia* (s. 7–110) obsahuje 10 statí, v nichž se P. Žigo zabývá mj. gramatickou kategorií času a jejím kvalitativním aspektem, úlohou analogie ve vývoji slovenštiny, podobnostmi jazykových a nejazykových struktur, věnuje se takovým pojmům, jako je přirozenost v jazyce a relativnost. Autor dává některé vývojové změny v jazyce do vztahu se současným stavem spisovné slovenštiny (hledá východiska tohoto stavu v praslovanštině, představuje možné vývojové cesty; soustřeďuje se především na některé hláskové změny a slovenský substantivní deklinační systém). Svě výklady doplňuje tabulkami a názornými schémata (schéma zobrazující vztahy mezi původní kmenovou substantivní deklinací a vzory v současné spisovné slovenštině je opakovaně uveřejněno na s. 38, 56, 63 a 89, důvodem bylo zřejmě usnadnit čtenáři orientaci v textu, protože jinak by postačilo schéma uvést pouze na s. 38 a dále jen odkazovat).

K vypracování čtyř příspěvků zařazených do kapitoly *Porovnávací typológia* (s. 111–143) motivovalo P. Žiga studium gruzínštiny a typologie kavkazských jazyků na univerzitě v Tbilisi v letech 1975–76 a 1987. Stati jsou tedy zaměřeny na komparaci vybraných jazykových jevů geneticky i typologicky odlišných jazyků, které se nikdy nedostaly do přímého areálového a kulturního kontaktu. Autor se např. zamýšlí nad genetickými a kontaktovémi jevy indoevropské a kartvelské jazykové rodiny v oblasti slovní zásoby (odkazuje na starší literaturu, uvádí lexikální paralely, vyzývá k dalším výzkumům, např. v oblasti archeologie, které by mohly uvedené teorie potvrdit); zabývá se

některými problémy týkajícími se sloves ve slovenštině a gruzínštině. Jeden z příspěvků je věnován oblasti slovenské a gruzínské frazeologie, své výklady dokládá bohatým materiálem.

Nejrozsáhlejší je třetí část knihy *Kapitoly z dejín slovenského jazyka* (s. 145–252); témata 12 statí jsou charakteru jednak lingvistického, jednak interdisciplinárního. Autor se zaměřil na konvergentní a divergentní tendence ve vývoji slovenštiny a češtiny; dále uvažuje o podílu města na formování a rozvoji kulturních „předspisovných“ útvarů (tj. kultivovaných, ale nekodifikovaných forem slovenštiny v jejím „předspisovném“ období); věnuje se lexémům označujícím míry délkové (např. *cól, prút*), plošné (např. *orek, poplužie*) a objemové (např. *fúr, romplík*), součástí příspěvku je i přehledný slovníček sledovaných pojmů. Lexikální přejímky na slovensko-rakouském pomezí jsou tématem, které P. Žigo doplnil dvěma mapkami názorně ilustrujícími výklad. Ve třetí kapitole najde čtenář mj. též jazykový rozbor básnické sbírky Petra Benického *Slovenské verše* (1652), vzniklé v období formování kulturních „předspisovných“ jazykových útvarů. Dále se P. Žigo pokouší odpovědět na otázku, co z díla Ladislava Bartholomaeidese (1754–1825), vlastivědného badatele, historika, geografa a kazatele, je z hlediska tehdejší doby přínosem v oblasti jazyka a popisu jazykových útvarů. V dalších příspěvcích této kapitoly se autor zaměřuje již na kodifikovanou podobu spisovné slovenštiny.

Pět ze sedmi statí kapitoly *Slovenská dialektológia z porovnávacieho hľadiska* (s. 253–323) vychází z autorovy dlouhodobé účasti na rozsáhlém mezinárodním výzkumném projektu *Slovenský jazykový atlas (Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas*; projektu se účastní 13 slovanských zemí, cílem je kartograficky zpracovat nářeční jevy všech slovanských jazyků). P. Žigo své výklady názorně doplňuje mapkami představujícími rozšíření sledovaných jazykových jevů jednak na slovenském území, jednak na celém slovanském areálu (a přestože je na malém formátu zobrazeno tak rozsáhlé teritorium, je jazyková situace na mapách představena přehledně a čitelně, autor totiž zdařile využil jednoduché grafické prostředky: značky, izoglosy, šrafy, nápisy a jejich kombinace). Další statí jsou věnovány syntaktické rovině slovenských nářečí (vedlejší věty příčinné a účelové) a pojmenování rodinných vztahů ve slovenštině.

Pátá kapitola *Fragmenty z problematiky vlastných mien* (s. 325–365) se v šesti příspěvcích dotýká různých onomastických oblastí. Autor se zabývá urbanonymy, oikonymy (typy utvořenými gramaticky, např. změnou rodu, čísla); podrobně vykládá původ a motivace různých pojmenování hlavního města Slovenska (*Bratislava, Prešporok* aj.; připojuje chronologický soupis jednotlivých názvů od r. 907); věnuje se skupině proprií motivovaných slovem **dъbrъ*; svou pozornost obrací též k názvům hudebních děl (např. *Plavovláška, Mária, Svätopluk, Detvan, Dýchni*). V závěrečném příspěvku této kapitoly i celé práce se autor zaměřil na příjmení *Mlacek* a jeho souvislost s hláskovými a slovtvornými podobami pojmenování mlatce na celém slovanském areálu.

Na konci každého příspěvku je připojen soupis použité literatury a bibliografický údaj odkazující na text, který byl východiskem příslušné statí. Součástí publikace je též anglické resumé (s. 366–367), rejstřík jmenný (s. 368–372) a věcný (s. 373–382).

Knihou *Historická a areálová lingvistika* představuje autorovo dlouholeté působení na poli lingvistickém, prezentuje jednotlivé oblasti jeho vědeckého zájmu, svědčí o jeho mnohostrannosti a po jejím prostudování můžeme s jistotou říci, že Pavol Žigo patří k vynikajícím jazykovědcům, kteří svou prací obohacují nejen slovenskou, ale i slovanskou lingvistiku a kteří přinášejí nové podněty pro další bádání.

Tento příspěvek vznikl za podpory grantového projektu GA ČR č. P406/11/1786.

Martina Ireinová